

## CORNEL ȚĂRANU ÉS TANÍTVÁNYA, SZEGŐ PÉTER, KELET VARÁZSÁBAN IHLETETT MŰVEIRŐL



*Cornel Țăranu*



*Szegő Péter*

Cornel Țăranu (1933) és Szegő Péter (1954) számos alkotását ihlette Távolkelet ősi zenéjének varázsa. Felsejlik bennük az a teremtő vonzódás, amely elvezette őket az önmaga keresés feszültségétől az együttlétre találás feloldó öröméhez. Mindkettőjüket, ámde más és más módon. Céljuk azonban közös maradt: az indiai gondolatvilág bölcséletét és a róla fakadt dallam és harmónia világot, mélyen a mai Európa életérzésébe oltva sugározni üzeneteikben az avatott befogadó felé.

Cornel Țăranu a ritmusok ethoszát kelti éltre és teszi jelenkorúvá. hindu és szanszkrit igéket köt csokorba, és vándorútjukat követi végesvéig Indiától mihozzánkig a cigány folklór igézetében. Avagy, a tánc apoteózisában az együttlét poézisét kelti életre. Magát a történet, az élet-halálélmény geneziséét érzékelteti folyamatosságában és megszakítottságában egyaránt. Költőként alkot keleti fogantatású műveiben, kompozíciói zenei költemények

Szegő Péter tablókat komponál, keleti inspirációból fakadó zenéje „Muzsikáló triptichonokba” festi bele zenei rajzfilmek módjára az őstibeti varázs jelenkorát öreg kontinensünken a tibeti dallam, a gregorián korális és a régi magyar népdal szintézisében. Zenei képei a Hatha jóga tanítását sugározzák az élet, a fiatalság és az egészség megóvásáról, a gyógyításról és a gyógyulásról.

A két szerző alkotásmódjainak hasonlóságát és különbségét műveik elemzése révén igyekszünk bemutatni. Erre választottuk ki Țăranutól a *Nomád énekeket*, Szegőtől pedig néhány kamarazenei Karakter darabját.

Cornel Țăranu egyik legszebb alkotása, a *Chansons nomades* (Nomád énekek), amely a beszaráb költő Cezar Baltag költészetét<sup>1</sup> s a benne megelevenedő cigány-nomád életmód misztikus világát szólaltatja meg. "Szolidaritásból és szeretetből írtam e művet; magam sem va gyok más, mint amik ezek az énekek, mert lelkünk ma este azonosul a mágiával, a

---

<sup>1</sup> Cezar Baltag: *Madonna din dud*. Editura Eminescu, București, 1973. 15-20, 53-69.

költészettel, a természettel, az élet, a szerelem, a halál titokzatosságaival"- mondotta a szerző a mű ősbemutatóján.



Cornel Țăranu: Nomád énekek c. ismertetésre kerülő művének hangfelvételét az 1998-ban megjelent HUNGAROTON CD-ről idézzük:

**Chansons nomades – I. (2:19)**

Cornel Țăranu: Chansons nomades – I.  
„Ars Nova” együttes, vezényel: vezényel: Cornel Țăranu  
© 1998 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Az első tétel, *Remember*, idéző-igéző emlékezés. Mint bevezetés. előrevetíti azt a mágikus lényegcserét, amely a teljes mű alapjául szolgál, nevezetesen: illúzióval helyettesíteni a világ uralmát a Világmindenség felett egy kozmikus kalandban.

**Chansons nomades - II. Nevetősdí (7:48)**

Cornel Țăranu: Chansons nomades - 2  
„Ars Nova” együttes, vezényel: Cornel Țăranu  
© 1998 HUNGAROTON RECORDS LTD.

A második tétel, *Rire-Mourir* (Nevetősdí) népzenei intonációkat idéz ízig-vérig jelenkori zeneinyelv ötvözetében.

**Nomád énekek (Chansons nomades) - III. Oleander (8:59)**

Cornel Țăranu: Nomád énekek (Chansons nomades) – III. Oleander  
Georgeta Orlovschi, Liliana Bizineche – mezzopszoprán; Mihail Zamfir – tenor; Ion Budoiu – bariton; Anton Tauf – narrátor; Ars Nova együttes, vezényel: Cornel Țăranu  
© 1998 HUNGAROTON RECORDS LTD.

A harmadik tétel az *Oléandre* (Oleander virág) varázsigékkel teli sirató, groteszk-ironikus párbeszéd a halállal, fricska a halálnak.

**Nomád énekek (Chansons nomades) – IV. Tarot (14:18)**

Cornel Țăranu: Chansons nomades – IV. ·  
Cornel Țăranu: Nomád énekek (Chansons nomades) – III. (Oleander (Oleandru) · Georgeta Orlovschi, Liliana Bizineche – mezzopszoprán; Mihail Zamfir – tenor; Ion Budoiu – bariton; Anton Tauf – narrátor; Ars Nova együttes, vezényel: Cornel Țăranu  
© 1998 HUNGAROTON RECORDS LTD.

A negyedik, záró tételben, *Tarot* (Tarokk), altató dal hangzik el, amelyet a halni készülő hősnek énekelnek a vele járó ráolvasások, varázssitalok szertartása során.<sup>2</sup>

A *Nomád énekek* utolsó tétele a ráolvasás varázslatát eleveníti fel a ritmus és dallam mágikus genézisében. A szerző hindu ritmusokból kettőt idéz, – a *Tekát* és a *Chitrát*. Elhangzásuk során e ritmusok megőrzik rögtönzött mivoltukat, amely nélkül megszűnnék eredetiségük. Zajlásuk felett indulatszavakra emlékeztető ráolvasás recitativója hangzik el, és felködlik kísérő gesztusaik világa is.

A tétel, mint szerzője nevezi, „álbölcsődal”. Az ősi mágia hangulatát idézve az énekesek átváltanak a ráolvasók szerepkörére. Az egy- vagy kéttagú varázsigék indulat szavait rituális taglejtésekkel kísérve még kifejezőbbé teszik, és a hiedelmek átélésében egy rekviemre amlékeztető ravatal körül varázsolnak. Mindenki részt vesz a varázslatban. Egyszerre vagyunk tanúi a rontások, átkok jelenlétének és az ellenük fordított gyógyító-felszabadító ígék mágikus hatásának. A révületbe esettség állapota sem hiányzik ebből a gyógyító-védő, halálüző szertartásból. Alig két-három mondatba foglalható dramatizáló szöveg, amelyre a ráolvasások hosszú sora épül, így szólnak:

1.*Nyaktekercs, nyaktekercs állatövből kiugrottál és öszvéren lovagolva kiáltottál: kuss!*

2.*(Alceste a bizonyosság szimbóluma) ma kimondjuk a bizonyosságot*

3.*Testimonium ludus est (A bizonyosság játéka)*

A szöveg többi része mind-mind ráolvasó ige. Vagy rontást felidéző, vagy a felidézett rontástól megszabadító mágiavarázs. Az antik görög melopoják világát idézik, amelyet a szerző *Oresztész és Oidipusz* című kamaraoperájában találóan *megfélemlítő* illetve *megnyugtató, szívhez szóló* melopojáknak nevezett.

A *Nomád énekek* bevezető sorai Cezar Baltag *Puberea (A por)* című verséből valók. A cím alatt Motto is van: Idézet a Prédikátor könyvéből *1 fejezet: 12 vers: Én, a Prédikátor, Izráel királya voltam Jeruzsálemben.* A 9, vers első fele így szól Károli Gáspár után újfordításában<sup>3</sup>: *A mi volt, ugyanaz, a mi ezután is lesz, és a mi történt, ugyanaz, a mi ezután történik; és semmi nincs új dolog a nap alatt.*

Valószínűleg a 9. sor első fele refrénként ihlette költőt, aki e sorokat permutálva, fölénk dúcolta a kezdő sorokat:

Tudok egy szóbeszédet,  
A napban pereg a pillanat  
*Ami lesz, az már volt,*  
*Ami volt, az majd lesz*

---

<sup>2</sup> Angi István: *Nomád énekek*. In: CD Contemporary Composers from Budapest and Cluj-Napoca Szegő, Cojocar Olsvay Tăranu; Hungaroton Classic LTD, Budapest, 1998

<sup>3</sup> <http://www.immanuel.hu/biblia/biblia.php?konyv=21&fejezet=1&o1=2&o2=3&o3=6&k%C3%B6nyv=Pr%C3%A9dik%C3%A1tor&k%C3%B6nyve> Letöltve: 2019 05 20 13:51

A mulandóság létre talál  
A pillanatban  
*Ami volt, az majd lesz*  
*Ami lesz, az már volt,*

Ki tud a tűzben  
célra találni  
*Volt az már, ami lesz*  
*Lesz majd az, ami volt*

És az a magasan szálló suhogás  
Mint egy gyermek kacagás  
*Haveil havulim*  
*hacoil haveil*<sup>4</sup>

A költemény utolsó versszaka a kompozíció végén jelenik meg és zenei üzenete a lélek tisztaságára szólít a halállal való küzdelemben.

A vers utolsó sorai *A Prédikátor* könyvének alapgondolatát idézik a Bibliából: „*Hiábavalóság, csak hiábavalóság, ezt mondja a prédikátor, hiábavalóság, csupa hiábavalóság. Minden hiábavalóság!*” – héberül: Haveil havulim hacoil haveil. (1. könyv, 2. vers). Héberül hangzanak el, mint az események konkluzív hordozói, a második tételben a Coda előtt jelenik meg, majd a negyedik tétel fináléjában, – mint a körben forgó végtelenség inherens zenéje.

Az első tétel egészében az idézett Pulberea (*A por*) című költemény első három szakaszára épül. Az utolsó tétel életre kelti a vers utolsó strófáját. Belőle az első két sor – *A magasan szálló suhogás / Mint egy gyermekkacagás* – gyönyörű költői képe zenei hangvételésében premonitív<sup>5</sup> katartikus hangulatot kelt, és zenei előkészítését követi is a végszó, amely már a második tétel codája előtt tisztulás-élményt hozott, a refrénként ható utolsó két sort héber szövegét – *Haveil havulim hacoil haveil*<sup>6</sup> – hangfüggönnyé komponálva, nyújtja a megtisztulás reményét, Arisztotelészt idézve, a félelem és a szánalom hangulatában.

*A por* poéma első versszakának két utolsó sora – *Ami lesz, az már volt, / Ami volt, az majd lesz*<sup>7</sup> – a második és harmadik strófában permutációkban megismétlődik:

---

<sup>4</sup> Kiemelések tőlem – A.I.

<sup>5</sup> *Premonició*, retorikai alakzat, amellyel a szónok előkészíti a hallgatóságot nem tetsző, esetleg baljós tény közlésére (latin: praemonetio = figyelmeztetés).

<sup>6</sup> *Prédikátor* könyve. 1/2: הָבֵיל הָבֵיל הָבֵיל הָבֵיל = Haveil havulim hacoil haveil = vanitatum vanitas et omnia vanitatum = Ezt mondja a prédikátor, hiábavalóság, csupa hiábavalóság. Minden hiábavalóság

<sup>7</sup> Ujabb idézet a *Prédikátor* könyvéből, a 9. vers: *Ami volt, az lesz újra, és ami történt, az történik megint: semmi sem új a nap alatt.* ) In: <https://szentiras.hu/SZIT>) vagy: Károli Gáspár után újfordításában: *A mi volt, ugyanaz, a mi ezután is lesz, és a mi történt, ugyanaz, a mi ezután történik; és semmi nincs új dolog a nap alatt.* In:

<http://www.immanuel.hu/biblia/biblia.php?konyv=21&fejezet=1&o1=2&o2=3&o3=6&k%C3%B6nyv=Pr%C3%A9dik%C3%A1tor&k%C3%B6nyv=Pr%C3%A9dik%C3%A1tor> Letöltve: 2019 05 20 13:51

1. Ami lesz, az már volt,  
Ami volt, az majd lesz

2. Ami volt, az majd lesz  
Ami lesz, az már volt,

3. Volt az már, ami lesz  
Lesz majd az, ami volt

Ezáltal a *változás a változatlanban* paradoxonát teszi érzékivé, amelyet Țăranu átvesz és ráalapozza a *Nomád énekek* szerkezetének egészét.

---

Szegő Péter stílusát lényegében meghatározó formateremtő elvekre építi... Hogyan válnak ezek az elvek eleven zenévé, és miként is alakítják egységes egészzé szerzőnk jelenlegi stíluskorszakát? Ars poeticája (ha egyszer majd megírja!) bizonyára magában foglalná a *kötöttség szabadságának a paradoxonát*, miszerint - zeneileg szólva - a párolandó-rubato dallamok kötetlensége csak a velük szembe állított giusto ritmusok kötöttsége révén érvényesül amúgy igazában, és persze fordítva, a giusto ritmus szigorúsága valójában a párolandó-rubato dallamvilág kontrasztjában enyhül oldódó ellentétté. Ám a szegői kontrasztelv zenei idők és terek, intonációs-típusok és -affektusok távoli kapcsolatait is egységre, a feszültségek egységére készíti, persze minden művében másként és mindig az *az és mégsem az* jegyében.

Ám a szegői kontrasztelv zenei idők és terek, intonációs típusok és affektusok távoli kapcsolatait is egységre, a feszültségek egységére készíti, persze minden művében másként, de mindig az *az, és mégsem az* logikája szerint. Formateremtő elve zenéjében a kötöttség szabadságának a paradoxonját, a váltakozva ellentétező síkok összevetései során teszi érzékivé. *A non nova sed nove* jeles mondás helyett a *non nove sed nova* – nem újszerűt, hanem valóban újat – credója fémjelzi Szegő Péter ars musicáját. Művei üzenetében sikerrel áll szembe a jelenkori konformista irányzatok hitvallásával, következetes nonkonformizmusa híven tükröződik remekbe szabott alkotásaiban, radikális magatartásában, s nemkülönben előadói művészetében.



Szegő Péter: Kontrasztok c. ismertetésre kerülő művének hangfelvételét a kortárs román és magyar szerzők műveit tartalmazó HUNGAROTON CD-ről idézzük

Álljon itt a fenti paradoxont feloldandó, néhány «pillanatfelvétel» műveiről, azt bizonyítandó, hogy nem egyedül a tartam az, ami biztosíthatja az üzenet eszmei-érzelmi gazdagságát. Hiszen az elkövetkező alkotások 5-10 percekben vallanak legtöbbször a nagyon is átfogó reflexiókról térben és időben is egyaránt.

**Kontrasztok (9:40)**

Szegő Péter: Kontrasztok

Anonymus Ensemble, vezényel: Szegő Péter

© 1994 HUNGAROTON RECORDS LTD.

*Kontrasztok*<sup>8</sup> című alkotása sajátosan összetett elmélkedésre indítja hallgatóit. Egyszerre serkenti a múltra emlékező nosztalgiák és a jövőre irányuló vágyak érzelmvilágát. A modern kamarazenekari formációra írott mű, amelynek rejtett polifóniájában minden hangszer viszonylagos önállósággal szólaltatja meg szólamát, terek és idők világállapotait idézi. Ezek az idézetek az Európán kívüli kultúrák dallamvilágából valók, ám az európai formaelvek jegyében rendeződnek szerves egésszé. A *Kontrasztok*ban ez a szerves egésszé rendeződés persze az idézett zenék eredeti építkezési módjaira is vonatkozik. Így a délkelet-európai ballada dallamai magukkal hozzák a *Kontrasztok*ba irányított-improvizációs formakultúrájukat, a fekete Afrika ráolvasásos ceremóniái e szertartások építkezését, a tibeti hangzások jelképes archetípusaikat... Ám mégsem dallam-idézetek ezek, hanem intonációk visszhangjai csupán, miként strukturáló elveik sem közvetlenül érvényesülnek, hanem logikájuk valamilyen *meta-zenei* újragondolásában. Mindezek a közvetítések végül is az európai zene hagyományait, elsősorban a beethoveni motívum-fejlesztés módját elevenítik fel egy ízig-vérig mai, sőt a main is túlmutató hangvétel kialakításában. A megírt rubatók végig szakaszos építkezésűek, de nem alkotnak frázisokat. Formaeltvet képviselnek csupán, s mint ilyenek egységek. És ezekben a kisebb egységekben – a meta-idézeteket rendező új világban – a szabad kötetlenség érvényesül. A kontraszt-elv éppen ezeknek a kötetlenségeknek mátrix-szerű szembeállításában hat: az egyik rubato-mozzanat dinamikus ellentétben szerveződik a másikkal, vagy éppen kötött alteregójával. Mindehhez adekvát módon találó a szonáta forma-elv, amit Szegő Péter itt fordított reprízzel alkalmaz.

---

<sup>8</sup> Țăranu-Hollós-Borza-Dubrovay-Szegő: Contemporary Romanian and Hungarian Music. Hungaroton Classic, 1994. A lemez kísérszövegét írta Angi István.





Szegő Péter alább ismertetésre kerülő műveinek hangfelvételeit a Kortárs Zene Erdélyből c. 1995-ben megjelent HUNGAROTON CD-ről idézzük.

A következő négy Szegő Péter-mű – az *Egyszer volt...*, az *Invocations*, a *Koncertdarab zongorára* és a *Signals* a *rubato* hangzásvilágába csalogatja hallgatóit azzal a nem is rejtett szándékkal, hogy ott elvarázsolja őket. Mert legújabb alkotásaiban a *rubato* stiláris jegyként jelentkezik, feltöltve mindig a legváltozatosabb eszmei-érzelmi tartalmakkal. A szabadon szerkesztés és előadás ígérete a nehezebb feladat, az ún. *kötött rubato* megkomponálása felé vonzotta: a felszabadított gondolat bemutatása mellett a levetett béklyókra is emlékeztetni a *giusto ritmus* egyidejű felidézése révén. Jelenlegi kompozíciós módszerére jellemző a zenei kifejező eszközök motivikus sarkosítása. A *giusto*-jelleg kötöttségét "ritmus-témákkal", a *rubato*-jelleg szabadságát pedig "melódia-témákkal" ábrázolja. S teszi mindezt egy árnyalt, hol túl-finoman áttetsző, hol ércesen tömör hangszereléssel s a zenei téridőt kicsiben-nagyban plaszticizáló hangerővel. Ily módon műveiben a feszültségkeltést rendszerint a kötöttség kényszerének mementói, a ritmikus-dinamikus tömbök hordozzák, míg az oldást a felszabadulás *rubato*-szimbólumai nyújtják. Ez így elmondva roppant egyszerűnek tűnik, ám Szegő Péter zenei valóságában telistele van változatosabbnál változatosabb formákkal, gondolatokkal és érzelmi kíséretekkel.

#### Once upon a time... (10:07)

Szegő Péter: *Egyszer volt...*

Nyakas István – fuvola; Réman Zoltán, Marius Lupşa – klarinét; Victor Andrei – fagott; Kiskalló András – kürt; Könczei Ilma, László Attila – ütők; Nicu Valentin, Kardops György, Mureşan Dumitru – harsona; Levente György – nagybőgő

© 1995 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Az *Egyszer volt...*<sup>9</sup> zenekari apparátusa felöleli a zeneszerző és karmester Szegő Péter modern kamarazenekarának, az *Anonimus*nak a teljes együttesét. Hangzásában is integráns mű ez, a sarkosított kontrasztok egyik legkarakteresebb darabja. A két témás szonáta szerkezetébe épített ellentét a már említett *kötött -szabad* expresszív elemek között a *rubato* dallamvilágának őseredeti emlékeit eleveníti fel. Már az alkotási mód is ezt sugallja a dallam nyitott szerkesztésével. Az átvezetés az első, *giusto* témáról nem annyira előkészítése a másodiknak, mint inkább eredete, amelyből "szemünk láttára" fejlődik ki és hangzik fel

<sup>9</sup> Szegő-Szalay-Könczei-Demény: *Contemporary Music from Transylvania*. Hungaroton Classic, 1995. A lemez kísérszövegét írta Angi István.

trombitán, fuvolán s a reprimában hegedűn. Ebben a hangszín-metamorfózisban végül is az ősi parasztdal *parlando-rubato* hangvételének hangszeres megidézésével találjuk szembe magunkat. Ám ez a megidézés nem rezignáció, hanem valós jelenkori visszhang a maga közvetlen vágyakozó s mégsem túlromantizált, szomorkás, de nem érzelmű egyszerűségében, amit a szóló hangszerek a hitelesség és a teljes hozzáértés harmóniájában elevenítenek fel. Szorosan kapcsolódik hozzájuk az a gamellán zenei aláfestés, amelynek ritmus témái révén, a kölcsönös összefüggések jegyében válik ez a zene azzá, ami, a kötött rubato elő példájává.

### **Invocations (9:24)**

Szegő Péter: Invocations

A Kolozsvári „G Gima” Zeneakadémia Ütőegyüttese (Grigore Pop, László Attila, Simon Emil, Lizuca Rusu); Filip Ignác – fuvola ;Lavinia Simonis és Demény Attila – zongora

© 1995 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Az *Invocations*<sup>10</sup> a szegői dallam-világ talán legszebb példája. Az alkotás geneziséét örökíti meg. A megismételhetetlent teremti újra. A piccolón megszólaló ősmotívum, amely hol a paránytrillára, hol a váltóhang kérdés-feleletére emlékeztet, sokszori ismétlése után magát önmagából kifejtő dallam csirájává lép elő, hogy azután a magasból alászállva minél kifinomultabban a fuvola hangkészletére alapozva szárnyaljon felszabadultan nagyobb és kisebb dallamívekben. Az ősmotívum, persze mint a ritmus-dallam és a dallam-ritmus bölcsője, kettős hatóirányát akkor is megőrzi, amikor a belőle kibomló dallamfolyam függetlenséget már régen elérte; vegyük észre, ott neszez-kopog továbbra is az ütőhangszerek kísérő szólamaiban! A két véglet között pedig a vibrafon és olykor a marimba hangzó birodalma terül el, amely a tünékeny akkordok zenei függönyén átlátni engedi az aranyló emlékeket, oly annyira meseszerűvé varázsolva a darab álmodozó megidézéseit: a tetratónia világát, s az impresszionizmusét, a benne életre keltett táncokét, mindenekelőtt a pavanne ritmusát. S történik mindez a fuvolán lengedező varázsdallam hatalma alatt, amely még arra is képes, hogy valamilyen zenei visszacsatolás révén felszabadultságából juttasson a kötött ritmus-motívumok enyhítésére is. Talán ez magyarázza a szerző döntését abban, hogy a forma építkezésében a visszatérést fordított reprimával oldja meg: a már mindent meghódított második téma enyhén adó dallama után tér vissza befejezésül a mű első, ritmizáló tagja. Mint majdnem minden Szegő-műben, itt is Beethoveni ihletettséggű az "ősnapkeleti" fogantatású mélosz feldolgozása.

### **Concert Piece for Pianoforte (5:01)**

Szegő Péter: Koncertdarab zongorára

Lavinia Simonis – zongora

© 1995 HUNGAROTON RECORDS LTD.

A *Koncertdarab zongorára*<sup>11</sup> éppen ellenkezőleg, pergő sodrásában éri tetten a felszabadított dallamot. Liszti erőket és szárnyalást idéz a dallamvezetés, egy olyan felfokozott zenei-érzelmi feszültséget, amely csak azáltal jöhetett létre, hogy a szerző a nagy tempóban és az óriás ívben átfogott dallamot a felismert fegyelem szabadságában illesztette rá egy

---

<sup>10</sup> Szegő-Szalay-Könczei-Demény: Contemporary Music from Transylvania. Hungaroton Classic, 1995. A lemez kísérszövegét írta Angi István.

<sup>11</sup> Uo.



asszimmetrikus ritmus-világ szabálytalan kötöttségére. Az izgatottan előretörő rubato-melódia áramlásában a belső csend szigeteit teremti meg egy szubjektív, eltulajdoníthatatlan szignói ismétlődő feltűnése, a gregorián ének és a pentaton zene közös recitáló-pszalmodizáló vezérmotívumának megörökítése. Ez a motívum kifogja a sodró szelet a dallam vitorláiból, hogy egy röpké pihenj! után újra szabadjára engedje. Az újraindítások külön szépsége az emelkedő kvárt- és kvint-lépések "felhívásai" a tovább!-ra, az előre!-re... A szólózongorára komponált feltörő szenvedélyeket a szignóba zárt eszmerajz végül is uralma alá vonja, s elcsendesítve a hullámverést, a visszafogottság nyugalmaiba rendeli őket. A nagy kéttagúságra illeszkedő fűzérszerkezetben maga a forma is szabaddá válik, és egyetlen cél jelenik meg valódi rendező-elvként, a rubato-dallam felszabadításának előkészítését-feszültségét-oldását szolgáló algoritmus fegyelme. Ezt a fegyelmet egy *A B C B D C* struktúra valósítja meg, amelyben a rubato-dallam helyét a *D* tömb jelöli.

### Signals (8:04)

Szegő Péter: Signals

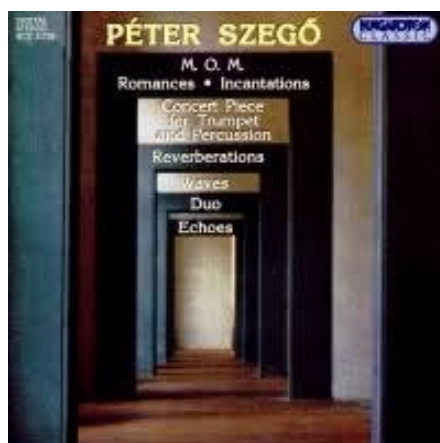
László Attila – ütők

© 1995 HUNGAROTON RECORDS LTD.

A *Signals*<sup>12</sup> harsona-négyesre és ütőkre írott jeladások zenéje, amelyben a szerző a "szignálok" zenei metaforáit több síkra tagolódo ellentétezesekre építi. Ezek a kontrasztok hol fenyegetően veszélyt sejtetők, hol lírai borongós hangulatba váltva át, felszabadultan emlékezők. Már az indítás eldönti a jeladások további közléseit. Az ütőkön megszólaló kopogtató-kopogó "teke-motívum" is, amely a nagypénteken elnémuló harangokat helyettesítő kereplő üzeneteire emlékeztet, jelzéssé magasodik: riadalmat kelt, a harsonákon felzúgó hívás komolyságát előlegezi. Valóban, a tovább itt lüktető-viharzó jelzések a befogadó figyelmét a csúcspontig feszítik. De itt meg is áll a felhívás fokozása, és az idő objektív, giusto-síkjáról áttevődik a mondanivaló közlése a szubjektív idő bensőségébe. Mintha a hangszerek is metaforikusan átértelmeződnének. A harsonák hangja ezúttal a havasikürtöt idézi, s mi a hallgatók, úgy érezzük mintha a magasból a "hegyek embere", ez a máramarosi mesehős kiáltaná el hozzánk megnyugtató üzenetét: a természet vigyázza gyermekei sorsát... Kiáltása az időt is megállítja, mert a második, rubato-tömb végén térbeli elrendeződést nyer az objektív-szubjektív idő-síkok összekapcsolódása. A rubato hangvétel lírikus szólója észrevétlenül áttűnik a négy harsona együttes harmóniájába. Szinte látjuk a körbe álló fakürtösök gyűrűjét, amint zúgatják hangszereiket. A kezdeti komorság árnyai már nem térnek vissza, továtűnnek. A nagy háromtagúságban rejtőzködő szonátaforma kettős, de csonka reprízzel búcsúzik motívumaitól, hőseitől.

---

<sup>12</sup> Uo.



Szegő Péter alább bemutatandó műveinek a hangfelvételeit erről az 1997-ben megjelent HUNGAROTON CD-ről idézzük:

**M. O. M. (1997) (6:05)**

Szegő Péter: M.O.M.

Kiskalló András – kürt; Gabriel Posdărescu – trombita; Dimitru Mureșan – harsona; Ionaș Ginscă – tuba; Simon Emil, Tóth Zoltán – ütők; vezényel: Szegő Péter

© 1997 HUNGAROTON RECORDS LDT.

Távolkelet hívása a rezekre és ütőhangszerekre írott *M.O.M.*<sup>13</sup> (1997). És egyben sóvárgása is. Az ütők kíséretében felzengő rézfúvók szignáljai magát Tibetet idézik. Végláthatatlan síkok, zenébe oldott terek váltakozó pillanat-felvételei jelennek meg előttünk a rezek markáns és a trombita nosztalgikus tömbjeinek alternatívájában, amelyet erőteljes kontrasztokban követnek a harsonák szólamai. Ugyanakkor a trombitán megszólaló dallam a gregorián ének zsoltár-recitativóira és a máramarosi zene prepentaton fordulataira is egyaránt emlékeztet. Ezekben a megkettőzésekben a szerző olyan szintézist valósít meg, amelyből kiérezhetjük a lámaizmus zenéjének őstörténetét, de kései találkozásait is az európai kultúrával.

**Resonances (1996) (7:43)**

Szegő Péter: Resonances

Anonymus Együttes: Barabás Sándor, Kiskalló Erika, Dániel Zsolt – hegedű; Nyakas István – fuvola; Réman Zoltán, Marius Lupsa – klarinét; Victor Andrei – fagott; Kiskalló András – kürt; Gabriel Posdărescu – trombita; Dimitru Mureșan, Eusebiu Sandu – harsona; László Attila, Kőnczei Ilma, Emil Simion – ütők; Benjamin Pirvu – bőgő

© 1997 HUNGAROTON RECORDS LDT.

A *Rezonances*ban<sup>14</sup> (1996) először a tér hódít. Sejtelmes kondulások óriás szünetekkel jelzik fenyegető ölelését. Majd előtör belőle az idő, a mindent megmérő idő, még mindig az ütőhangszereken. Bonyolult bolgár ritmus vezet el az első motívum megjelenéséhez, amely ezúttal is Kelet varázsában fogant ősi dallamot, régi hangszer praktikát idéz. Ám néhány átütő erejű akkord-tömb elhangzása után, a fuvola és a hegedű dialógusában, egy bensőséges dallam szólal meg, amely borongós lírájával legrégebb népdalaink világát idézi; elcsukló apró szüneteivel viszont a középkori Európa vokális stílusára emlékeztet. Az elhaló dialógus

<sup>13</sup> Szegő Péter: Szerzői lemez. Hungaroton Classic, 1997. A lemez kísérőszövegét írta Angi István.

<sup>14</sup> Uo.

végén egy utolsó indulat-hullám feltörése kontrasztosan jelzi: az "együttrezgés" óhajta nem hal el soha, ott neszez minden művészi élményünkben.

### **Incantations (1995) (10:02)**

Szegő Péter: Incantations

Pro Musica Nova Együttes: Flavius Trif – klarinét; Adina Mureşan – zongora; Mario Florescu, Lucia Florescu – ütők

© 1997 HUNGAROTON RECORDS LDT.

Ősi szertartásokat idéz az *Incantations*<sup>15</sup> (1995). Mintha térben-időben távoli szertartás hangképeit rögzítené valamilyen rejtett cél-mikrofonnal a szerző. Titokzatos zene, titokzatos élményében részesülünk. Az eddigi kötött - kötetlen ritmusok sorrendje visszájára fordul. Itt az első hangtömb az oldottabb; motívumának simogatása felkészít a középrészben lezajló gyógyítón pusztító, rombolón építő táncszertartás zenei élményére, amely a kezdetek visszaidézésével ér véget.

### **Koncertdarab trombitára és ütőkre / Concert Piece for Trumpet and Percussions (1996) (6:04)**

Szegő Péter: Koncertdarab trombitára és ütőkre

Gabriel Posdărescu – trombita; László Attila – ütők

© 1997 HUNGAROTON RECORDS LDT.

A *Koncertdarab trombitára*<sup>16</sup> (1996) a hangszer jelenkori szerepére hívja fel a figyelmet. A szerző kamarazenei együtteseiben minden hangszert szólisztikusan kezel; ám ez az igény koncertjeiben nem pusztán a technikai virtuozitást követeli meg, hanem elsősorban a kifejtésre váró gondolat egyéni kibontakoztatását. A trombita szólója, látszatra szerényen, két hang változó feszítvú kombinációiból épít fel egy szemlélődő dallamot, amelynek sejtelmes komorságát időnként az ütő-hangszercsoportból kiemelkedő vibrafon tündérmesékre emlékeztető epizódjai oldják.

### **Reverberációk / Reverberations (1992) (4:56)**

Szegő Péter: Reverberációk

László Attila – vibrafon

© 1997 HUNGAROTON RECORDS LDT.

A vibrafonszólóra írott *Reverberációkban*<sup>17</sup> mesét mond Szegő Péter. A csillogó hangszín-áradatban mintha életre kel a füvek zöldje, a rétek virága, az erdő árnya. A motívumok megszemélyesítő pergésében ott tesz-vesz Maminti, a zöld kistündér, meg Csippike, a gonosz törpe. A dallam csábító játékosága mosolyt fakaszt. Ám a motívumok elfogynak. Véget ér a varázs? Nem: még most is élnek, ha meg nem haltak...

### **Hullámmások / Waves (1997) (7:55)**

Szegő Péter: Hullámmások

Anonymus Együttes: Barabás Sándor, Kiskalló Erika, Dániel Zsolt – hegedű; Nyakas István – fuvola; Réman Zoltán, Marius Lupsa – klarinét; Victor Andrei – fagott; Kiskalló András –

---

<sup>15</sup> Uo.

<sup>16</sup> Uo.

<sup>17</sup> Uo-

kürt; Gabriel Posdărescu – trombita; Dumitru Mureșan, Eusebiu Sandu – harsona; László Attila, Könczei Ilma, Emil Simion – ütők; Beniamin Pirvu – bőgő  
© 1997 HUNGAROTON RECORDS LDT.

A *Hullámlások*<sup>18</sup> (1997) kamarazenekarra írott mű, amely az arányosság játékára épít. Már az aprón fodrozó vezérmotívum is: a feszes ritmust hordozó két hang csobogó fel-le mozgása a maga kicsinységében előírja az egész darab hullámlását. Azt sugallja, hogy a fodrozó sodrás és az áradó hullámverés pusztán arányaikban különböznek egymástól. Egy kisgyerek számára a sodró patak az óceán... Valóban, a motívum belső mozgását kivetítve először magasba ível és áradón megnyitja a mű zajlását. Majd továbbra is vigyázza a hullámok hol veszélyesen komor, hol pajkosan vidám játékát. A szerző óva int, a játék bármikor komolyra fordulhat.

### Duo (1995) (8:37)

Szegő Péter: Duó

Gerő Botár Anonymus Együttes: Barabás Sándor, Kiskálló Erika, Dániel Zsolt – hegedű; Nyakas István – fuvola; Réman Zoltán, Marius Lupsa – klarinét; Victor Andrei – fagott; Kiskalló András – kürt; Gabriel Posdărescu – trombita; Dumitru Mureșan, Eusebiu Sandu – harsona; László Attila, Könczei Ilma, Emil Simion – ütők; Beniamin Pirvu – bőgő  
© 1997 HUNGAROTON RECORDS LDT.

A hegedűre és csellóra komponált *Duo*<sup>19</sup> (1995) a groteszk lappangó értékeinek modern lényegcseréit kelti életre. A szonáta szerkezetére alapozó expozíció mind két témája e groteszk színeváltozásaiból születik: a gurgulázó rút, majd a szárnyaló ideális témája. Az expozíciót hosszas, perlekedéssel teli kidolgozási rész követi, amelyben a témák eredeti lényegét a rajtuk uralkodó groteszk gyakran kicseréli: hol sóvárog a rútba torkolló szép után, hol vigyorog a cserbenhagyott rút felett. Aztán visító glisszandóban egymásnak ugratja őket. Végül is - vajon miért? - a rút marad nyeregben. Ezt emeli ki a fordított visszatérés a mű elejére, a szárnyaszegett második téma reménytelen próbálkozás után visszahull a kezdetek lappangó groteszkjébe.

### Visszhangok / Echoes (1997) (9:44)

Szegő Péter: Visszhangok

A Kolozsvári „Gheorge Dima” Zeneakadémia Ütőegyüttese, továbbá Mario Florescu, Lucia Florescu és Emil Simion; művészeti vezető: Grigore Pop  
© 1997 HUNGAROTON RECORDS LDT.

A *Visszhangok*<sup>20</sup> (1997) ütőhangszer együttesre, trombitára és harsonára írott mű. Zenei elvonások ellentétező visszajelzéseire épül. Egyetlen témát dolgoz fel; ám ez a téma analitikusan kifejtő: megkettőzi magát egy ritmikus és egy melodikus változatra. Előbbi vágató folyamattá oldja, utóbbi megállásokra szólítja a hangzó-visszhangzó gondolatot: a vibrafonon felsejlő mítosz az ütőhangszereken és a fúvók kadenciájában zenei valósággá válik.

### Arcades (8:04)

---

<sup>18</sup> Uo.

<sup>19</sup> Uo.

<sup>20</sup> Uo.

Szegő Péter: Arcades

Kiskalló András – kürt; Gabriel Posdărescu – trombita; Eusebiu Sandu – harsona; Liviu Deac – tuba; Emil Simion, Tóth Zoltán – ütők  
© 1997 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Az *Arcades*ben<sup>21</sup> Szegő Péter a magasbatörés élményének «zenetörténetét» teszi jelen idejűvé. Tibetből, Baliból eredő ősi motívumokat szervez csúcsívekké a máramarosi dallamvilág és az európai impresszionizmus közösségében. Ez a zene a Zenit és Nadír feszültségében eleveníti fel, Ikarosz drámájától és Phaeton tragédiájától a gótikus templomok során át a Kozmosz mai becserkészéséig, örömünk-bánatunk élményeit. Eufóriák és döbbenetek hol félelmetes kontrasztját, hol megnyugtató egymásba simulását hordozzák az árkádok fel-lehaladó vektorai. A szonátaformába komponált dallamívek tematikai kontrasztjait különösen felfokozza egy, a kidolgozási részben elhangzó ritmikus fugato, amely felfuttat a kulminációhoz, a csúcsról induló visszatérés kezdetéhez. Végül, a kódába ékelt Sztravinszkij-idézet és kolinda töredék együtt a második téma emlékével vezetnek vissza e magasba törő emlékezések zenébe oldott alapjaihoz

---

Összefoglalásként, egy megindító példát idézünk a mester – tanítvány közös művészi munkájáról a *Nomád énekek* budapesti előadása kapcsán.

A többnyelvű szövegre komponált zenei alkotás üzenetének avatott tolmácsolása az eredeti előadásmód megváltoztatását követelte. Valóban, a kompozíció uralkodó eleme a nyelvi közeg. A román nyelv mellett kollázs-szerűen megszólaló cigány-, héber-, francia- és hindu idézetek zenei reprodukcióját egyedül álló hanghatásokban szólaltatják meg az énekesek, a narrátor és a kamarazenekar szólistái és együttese. Például a harsonás szolamának egy adott pontján hangszerén és saját hangján felváltva hahotázik.

Budapesten, az érthetőség érdekében a csupán auditív közlést, az énekes és a hangszeres intonációt, ki kellett egészíteni a taglejtések és mimikák kifejező eszközeivel egyfajta rögtönzött koreográfiában. Ezáltal az eredeti elbeszélő költemény dramatizálódott, kamara operává alakult át, amelyet Szegő Péter, mint a modern művek elismert karmestere, mély átéléssel mutatott be. Ugyancsak az ő érdeme volt a teljes szöveg magyarra fordítása is, amely, mint műsorfűzet a közönség rendelkezésére állt. Sokoldalú közreműködésével jelentősen hozzájárult a darab nagysikerű bemutatójához.<sup>22</sup>

<sup>21</sup> Szegő-Cojocaru-Olsvay-Táranu: Contemporary Composers from Budapest and Cluj-Napoca. Hungaroton Classic, 1998. A lemez kísérszövegét írta Angi István.

<sup>22</sup> Film. *Vetületek* Kortárs Zenés Színházi Fesztivál a Mérték Egyesület és a Budapesti Kamaraopera rendezésében 1991 május 23 – június 5. Cornel Țăranu *Nomád Énekek* (Chansons nomades) Cigányopera Cezar Baltag poémája nyomán





**\*Angi István** (Ozsdola, 1933) zeneesztéta, kritikus, publicista.  
Válogatás munkáiból:

*Gondolatok a művészetről. Aforizmák; Dévald László gyűjtéséből vál., bev., jegyz. Angi István; Kriterion, Bukarest, 1975 (Téka)*

*Zene és esztétika. Esszék és tanulmányok; Kriterion, Bukarest, 1975*

*Az esztétikum zeneisége. Esszék a viszonyalkotás varázsáról; Komp-Press–Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár, 2001 (Ariadné könyvek)*

*A zenei szépség modelljei. Zenetudományi írások; Polis, Kolozsvár, 2003*

*Értéktől jelentésig. (Pro Philosophia Kiadó, Kolozsvár, 2004)*

*Zeneesztétikai előadások I-II.; Scientia, Kolozsvár, 2003, 2005*

*Értéktől jelentésig; Pro Philosophia, Kolozsvár, 2004 (Műhely)*

*Zenei művelődésünk a változó régióban. A VII. Hungarológiai Kongresszus Zenetudományi Szekciójának előadásai; szerk. Angi István, Csákány Csilla; Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2013*